

Marzena Wawrzeń

Uniwersytet Jagielloński

<http://orcid.org/0000-0001-7452-5385>

marzenka.baran@uj.edu.pl

Badanie potrzeb językowych studentów zza wschodniej granicy. Implikacje dydaktyczne dla praktycznej nauki języka na kierunku Studia polskie dla cudzoziemców

**Research on the language needs of students from beyond
the eastern border. Didactic implications for Practical language
learning in the field of Polish studies for foreigners**

In the academic year 2022/2023, the Faculty of Polish Studies of the Jagiellonian University opened *Polish studies for foreigners*, which enables learning the Polish language as part of university education. Due to the growing number of students from Ukraine, the goals, effects and content of teaching in this field should be transformed to meet the specific linguistic needs of students from beyond the eastern border. The aim of the article is to present the teaching goals and priorities of students from Ukraine. The results of the study will be compared with the teaching rules of the contemporary methodology of teaching Polish as a foreign language to Eastern Slavs.

Keywords: needs analysis, survey, focus group interview, teaching Polish as a foreign language at the academic level

Słowa kluczowe: analiza potrzeb, ankieta, wywiad fokusowy, nauczanie języka polskiego jako obcego na poziomie akademickim

Artykuł jest udostępniany na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe, <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

1. Wprowadzenie

W roku akademickim 2022/2023 na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego otwarto nowy kierunek I stopnia – *Studia polskie dla cudzoziemców* (dalej: *SPC*). Miał on odpowiadać na rosnące zapotrzebowanie uczenia się języka polskiego jako obcego na poziomie akademickim i stanowić przygotowanie dla osób chcących kontynuować naukę w dziedzinie polonistyki, literaturoznawstwa bądź językoznawstwa na poziomie magisterskim. Sytuacja polityczna, z którą Ukraina mierzy się od lutego 2022 roku, wpłynęła na gwałtowny wzrost kandydatów na studia zza wschodniej granicy. W konsekwencji, naukę na omawianym kierunku podjęły czterdzieści cztery osoby, przy czym czterdzieści trzy z nich to obywatelki i obywatele Ukrainy, zaś jedna pochodzi z Białorusi. W związku z tym, że studenci stanowią grupę homogeniczną (wschodniostowiańską), warto uwzględnić ich specyficzne potrzeby językowe w celach, efektach i treściach nauczania *Praktycznej nauki języka* będącej wiodącym przedmiotem na omawianym kierunku. Aby odpowiednio zaplanować ewentualne zmiany, należy też zbadać priorytety, dla których studenci rozpoczęli naukę języka polskiego jako obcego na poziomie akademickim. Celem tego artykułu jest zaprezentowanie ustalonych w toku przeprowadzonych badań potrzeb językowych¹ uczących się na *SPC* oraz zaproponowanie modyfikacji w sylabusie *Praktycznej nauki języka*.

2. Opis kierunku *studia polskie dla cudzoziemców*

Wiodącą dyscypliną na *SPC* jest językoznawstwo, a zajęcia są ukierunkowane przede wszystkim na rozwijanie umiejętności posługiwania się polszczyzną w zakresie działań receptywnych, produktywnych, interakcyjnych i mediacyjnych oraz zdobywanie wiedzy na temat języka w obrębie podsystemów: fonetyki i fonologii, fleksji, słowotwórstwa i składni. Te cele kształcenia realizowane są w głównej mierze w ramach *Praktycznej nauki języka*, która w pierwszym semestrze obejmuje 210 godzin, w drugim i trzecim – 180, a w kolejnych po 150. Ponadto uczący się zaznajamiani są z historią, kulturą, literaturą oraz wiedzą na

---

¹ *Analiza potrzeb* (ang. *needs analysis*) jest pojęciem wprowadzonym do dydaktyki języków obcych przez Michaela Westa w latach dwudziestych XX wieku. Potrzebami uczących się zaczęto szczególnie interesować się dopiero w latach siedemdziesiątych wraz z rozwojem podejścia komunikacyjnego. Wówczas glottodydaktycy położyli nacisk na takie planowanie kursów językowych, by jak najlepiej można było sprostać oczekiwaniom kursantów. Chodziło o precyzyjne określanie celów i okoliczności procesu nauczania/uczenia się, aby programy i materiały dydaktyczne odpowiadały docelowym sytuacjom komunikacyjnym, dla których kursanci podejmowali trud nauki (zob. Janowska, 2011: 24–26; Sendur, 2018: 28–29).

temat społeczeństwa polskiego m.in. na takich przedmiotach jak: *Dzieje Polski i Polaków w perspektywie etniczno-kulturowej*, *Panorama literatury polskiej*, *Rok polski – tradycyjne i nowe święta polskie oraz ich kulturowe konteksty*, *Kino polskie w perspektywie europejskiej i światowej*. Po ukończeniu studiów absolwenci powinni posiadać kompetencje z zakresu: kultury współczesnego języka polskiego, elementów przekładoznawstwa, promocji Polski i polszczyzny oraz wielojęzyczności, wielokulturowości i komunikacji międzykulturowej. Ponadto uczący się będą zapoznawać się z wybranymi aspektami glottodydaktyki na zajęciach z *Neurobiologicznych podstaw uczenia się języków obcych* oraz *Wprowadzenia do dydaktyki języka polskiego jako obcego*. Warunkiem ukończenia studiów jest napisanie i obrona pracy licencjackiej².

Podstawą przyjęcia na studia była rozmowa kwalifikacyjna, której celem było poznanie motywacji kandydatów oraz ocenienie poziomu ich znajomości polszczyzny. Osoby zainteresowane kierunkiem musiały wykazać się wiedzą i umiejętnościami językowymi na poziomie minimum A2. W roku akademickim 2022/2023 przyjęto czterdzieścioro czworo studentów, których podzielono na trzy grupy ze względu na stopień posługiwania się językiem polskim (A2, B1, B2). Trzeba podkreślić, że program studiów tworzony był z myślą o heterogenicznej grupie odbiorców, dlatego treści nauczania nie uwzględniały specyfiki nauczania Ukraińców. Tymczasem okazało się, że w roku akademickim 2022/2023 studia podjęły wyłącznie osoby zza wschodniej granicy Polski. Należy także nadmienić, że zdecydowana większość studentów, którzy rozpoczęli naukę, to osoby bardzo młode, bowiem 38% z nich ma między 18 a 21 lat, a 33% nie ukończyło 18 roku życia.

3. Metodologia badań

Ze względu na to, że cele, efekty i treści nauczania, zwłaszcza *Praktycznej nauki języka*, zdawały się nie odpowiadać na specyficzne potrzeby studentów ukraińsko- i rosyjskojęzycznych, postanowiono zbadać ich priorytety językowe. Dlatego wraz z kierownikiem kierunku – doktor Dominiką Bucko – opracowałam kwestionariusz ankiety, dzięki któremu liczyliśmy na pozyskanie danych dotyczących: celów uczenia się, oceny materiałów dydaktycznych oraz opinii na temat przedmiotu *Praktyczna nauka języka* i programu studiów (zob. Bucko, Wawrzeń, 2023). W kwestionariuszu dominowały jednostki zamknięte, choć pojawiły się także pytania otwarte i półotwarte. Link z ankietą w wersji elektronicznej otrzymali wszyscy studenci, a odpowiedzi uzyskałyśmy od dwudziestu jeden respondentów.

² Zob. <https://syllabus.uj.edu.pl/pl/5/1/2/21/200?masterElement=21>.

Wyniki badania ankietowego dały bardzo ogólny obraz priorytetów językowych uczących się. *Gros* odpowiedzi ankietowanych miało charakter niemerytoryczny, bowiem dotyczyły głównie sympatii wobec prowadzących poszczególne przedmioty bądź zawierały uwagi organizacyjne, na przykład związane z harmonogramem zajęć. W związku z tym postanowiłam pogłębić badanie poprzez zastosowanie kolejnej techniki, a mianowicie grupowych wywiadów fokusowych (zob. Rubacha, 2008). Obszarem badań uczyniłam: wpływ języka pierwszego na uczenie się docelowego, potrzeby językowe badanej grupy oraz sugerowane zmiany na zajęciach z *Praktycznej nauki języka*. Pod koniec roku akademickiego 2022/2023 przeprowadziłam wywiady częściowo kierowane skoncentrowane na problemie (zob. Pilch, Bauman, 2001; Rubacha 2008). W rozmowach wzięło udział dwadzieścia osób w dwóch grupach: odpowiednio po jedenaścioro i dziewięcioro uczestników. Zostały one zarejestrowane, a transkrypcje nagrań stanowiły materiał badawczy. W kolejnej części artykułu przedstawię wyniki obu badań oraz omówię je w świetle szczegółowej metodyki nauczania języka polskiego jako obcego osób ukraińsko- bądź rosyjskojęzycznych³.

4. Wyniki badań

W tej sekcji artykułu omówię pozyskane dane, dzieląc je na takie, które zostały zgromadzone dzięki wykorzystaniu techniki ankiety, oraz takie, które uzyskano w wyniku przeprowadzenia grupowych wywiadów fokusowych.

4.1. Wyniki ankiety

Wyniki badania ankietowego zostały dokładnie omówione w publikacji *Cele uczenia się i nauczania języka polskiego jako obcego na studiach polskich dla cudzoziemców. Analiza potrzeb językowych studentów i implikacje dydaktyczne* (zob. Bucko, Wawrzeń, 2023). Dlatego w tym miejscu przedstawię jedynie najważniejsze wnioski będące inspiracją do opracowania badania ukierunkowanego na pogłębienie tych kwestii, których nie udało się poznać w wystarczającym zakresie poprzez ankietę.

---

³ W związku z sytuacją społeczno-gospodarczą to właśnie sąsiedzi zza wschodniej granicy stanowią najliczniejszą grupę osób zainteresowanych uczeniem się polskiego. Ponadto, bliskość języków wschodniosłowiańskich i polszczyzny wymaga stosowania specyficznych metod i zasad pracy (por. Saturno, Gębał, 2022: 214). Dlatego postulat opracowania „szczegółowej metodyki nauczania języka polskiego jako obcego, opartej na analizie kontrastywnej” (Izdebska-Długosz, 2021a: 407) jest uzasadniony.

Opracowując kwestionariusz, postawiliśmy następujące pytania badawcze: Jakie są potrzeby językowe studentów kierunku *SPC*? Jakie są cele i priorytety, dla których podjęli studia? Dlaczego uczą się języka polskiego? Co sądzą o celach, treściach i materiałach dydaktycznych? Jakie są ich opinie na temat przedmiotu *Praktyczna nauka języka* oraz całego programu studiów? Formularz składał się z 35 pytań, które zamieszczam poniżej:

PYTANIA Z METRYCZKI

1. Do której grupy Pani/Pan uczęszcza?
2. Ile Pani/Pan ma lat?
3. Jakie ma Pani/Pan wykształcenie?
4. Jakie ma Pani/Pan zainteresowania?
5. Skąd Pani/Pan pochodzi?
6. Jaki język jest dla Pani/Pana językiem ojczystym/pierwszym?
7. Jak długo uczy się Pani/Pan języka polskiego?
8. Czy ma Pani/Pan polskie korzenie?
9. Czy zna Pani/Pan inne języki obce? Jeśli tak, to jakie?

PYTANIA DOTYCZĄCE CELÓW UCZENIA SIĘ

10. Dlaczego wybrała Pani/wybrał Pan kierunek *Studia polskie dla cudzoziemców*?
11. Uczenie się gramatyki jest dla mnie⁴
12. Uczenie się słownictwa jest dla mnie
13. Uczenie się zasad pisowni i interpunkcji jest dla mnie
14. Uczenie się zasad wymowy i intonacji jest dla mnie
15. Rozwijanie umiejętności rozumienia tekstów mówionych jest dla mnie
16. Rozwijanie umiejętności rozumienia tekstów pisanych jest dla mnie
17. Rozwijanie umiejętności mówienia jest dla mnie
18. Rozwijanie umiejętności komunikowania się z innymi jest dla mnie
19. Rozwijanie umiejętności pisania jest dla mnie
20. Uczenie się radzenia sobie w sytuacjach niepełnego rozumienia jest dla mnie
21. Rozwijanie umiejętności rozpoznawania i poprawiania własnych błędów jest dla mnie
22. Rozwijanie umiejętności wykorzystywania wiedzy i umiejętności z własnego języka podczas uczenia się języka polskiego jest dla mnie
23. Uczenie się dokonywania samooceny własnych umiejętności językowych jest dla mnie
24. W jakich sytuacjach zamierza Pani/zamierza Pan używać języka polskiego w przyszłości?

---

⁴ Przy pytaniach 11–23 respondenci zaznaczali na pięciostopniowej skali, jak istotne są dla nich podane cele uczenia się języka polskiego (1 – nieważne, 5 – bardzo ważne).

PYTANIA DOTYCZĄCE STOSOWANYCH MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH

25. Czy podręczniki i materiały wykorzystywane na zajęciach spełniają Pani/Pana oczekiwania?
26. Co się Pani/Panu podoba w podręcznikach i materiałach wykorzystywanych na zajęciach?
27. Co się Pani/Panu nie podoba w podręcznikach i materiałach wykorzystywanych na zajęciach?

PYTANIA ODNOSZĄCE SIĘ DO TREŚCI REALIZOWANYCH NA PRAKTYCZNEJ NAUCZE JĘZYKA

28. Przedmiot *Praktyczna nauka języka*⁵
29. Co się Pani/Panu podoba na zajęciach *Praktycznej nauki języka*?
30. Co się Pani/Panu nie podoba na zajęciach *Praktycznej nauki języka*?
31. Jak ma Pani/Pan sugestie dotyczące programu nauczania *Praktycznej nauki języka*? Co by Pani zmieniła/Pan zmienił?

PYTANIA ODNOSZĄCE SIĘ DO PROGRAMU STUDIÓW

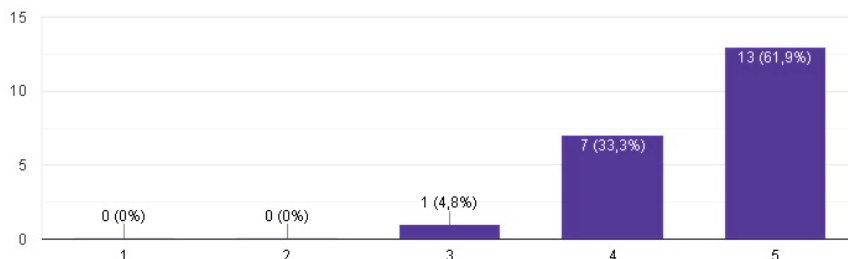
32. Kierunek *Studia polskie dla cudzoziemców*
33. Które przedmioty najbardziej się Pani/Panu podobają? Dlaczego?
34. Które przedmioty, z Pani/Pana perspektywy, są najmniej przydatne? Dlaczego?
35. Jak ma Pani/Pan sugestie dotyczące programu *Studiów polskich dla cudzoziemców*? Co by Pani zmieniła/Pan zmienił? Jakie przedmioty powinny znaleźć się w programie studiów?

Poniżej przedstawiam graficzną prezentację wybranych wyników badania ankietowego, które zostaną pokrótce omówione pod tabelami.

Tabela 1. Graficzna prezentacja danych dotyczących celów uczenia się

11. Uczenie się gramatyki jest dla mnie

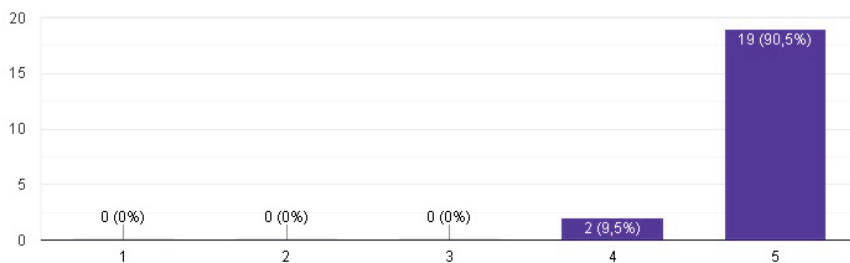
21 odpowiedzi

⁵ Pytania 28 i 32 to jednostki zamknięte, w których respondenci zaznaczali, czy przedmiot bądź kierunek: spełnia ich oczekiwania, częściowo spełnia ich oczekiwania, nie spełnia ich oczekiwań.

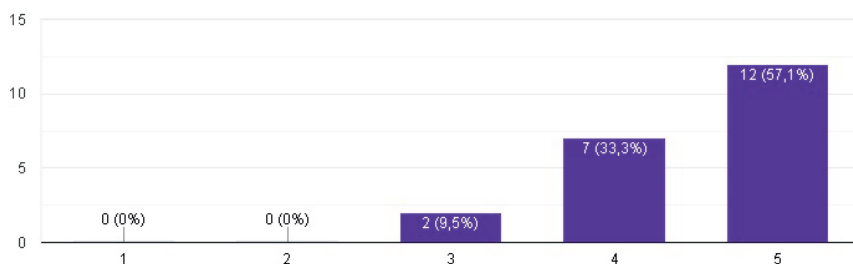
12. Uczenie się słownictwa jest dla mnie

21 odpowiedzi

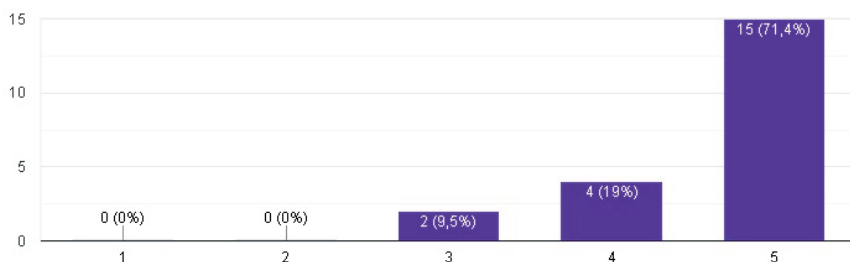
13. Uczenie się zasad pisowni i interpunkcji jest dla mnie

21 odpowiedzi

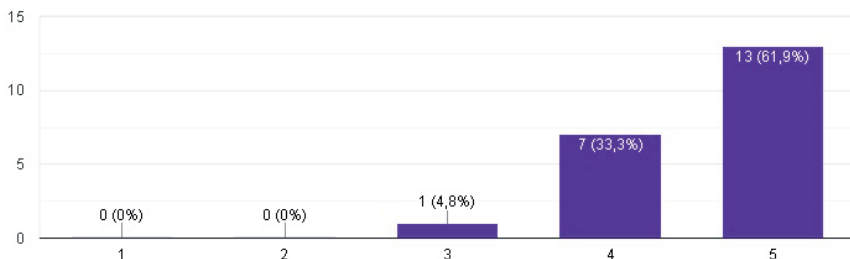
15. Uczenie się zasad wymowy i intonacji jest dla mnie

21 odpowiedzi

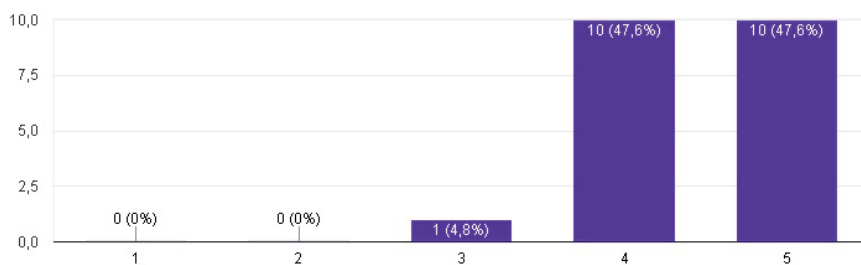
16. Rozwijanie umiejętności rozumienia tekstów mówionych jest dla mnie

21 odpowiedzi

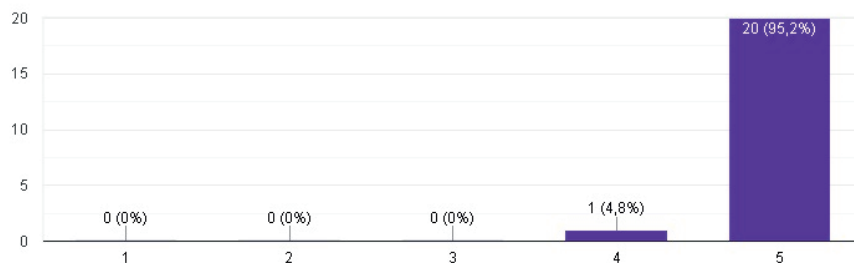
17. Rozwijanie umiejętności rozumienia tekstów pisanych jest dla mnie

21 odpowiedzi

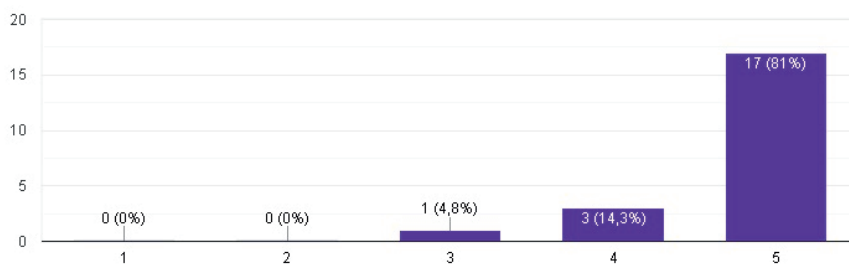
18. Rozwijanie umiejętności mówienia jest dla mnie

21 odpowiedzi

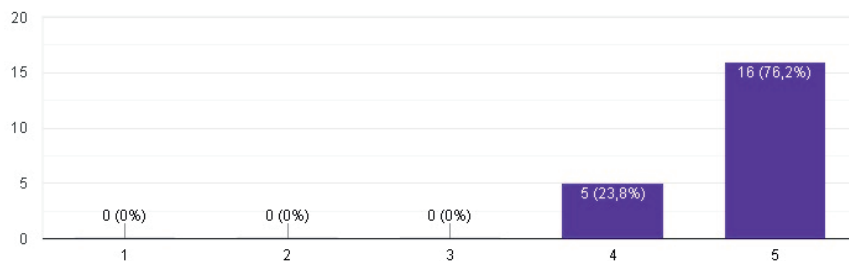
19. Rozwijanie umiejętności komunikowania się z innymi jest dla mnie

21 odpowiedzi

20. Rozwijanie umiejętności pisania jest dla mnie

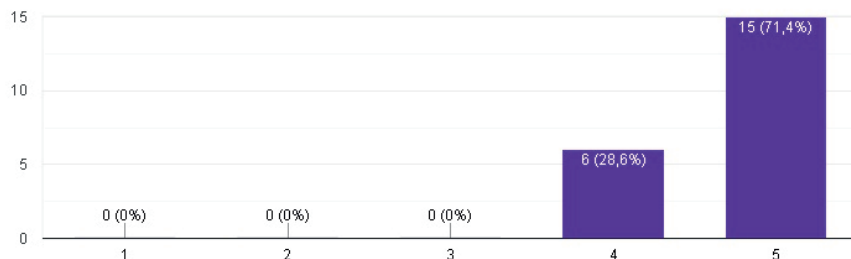
21 odpowiedzi

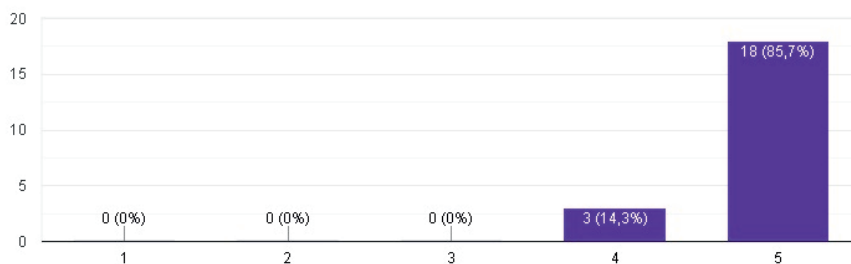
21. Uczenie się radzenia sobie w sytuacjach niepełnego rozumienia jest dla mnie

21 odpowiedzi

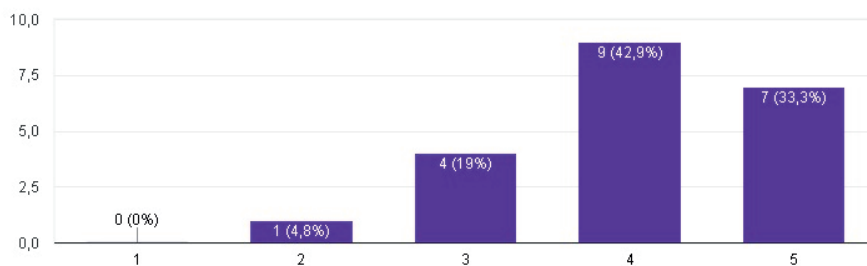
22. Rozwijanie umiejętności rozpoznawania i poprawiania własnych błędów jest dla mnie

21 odpowiedzi

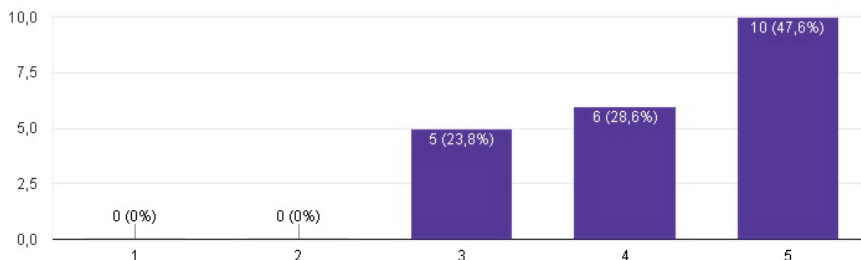
23. Rozwijanie umiejętności wykorzystywania wiedzy i umiejętności z własnego języka podczas uczenia się polskiego jest dla mnie

21 odpowiedzi

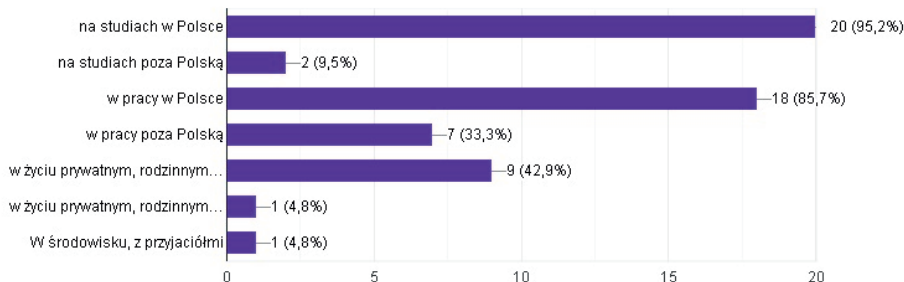
24. Uczenie się dokonywania samooceny własnych umiejętności językowych jest dla mnie

21 odpowiedzi

25. W jakich sytuacjach zamierza Pani/zamierza Pan używać języka polskiego w przyszłości?

21 odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Które przedmioty najbardziej się Pani/Panu podobają? Wybrane odpowiedzi studentów (źródło: opracowanie własne)

Pytanie	Wybrane odpowiedzi ¹
Które przedmioty najbardziej się Pani/Panu podobają? Dlaczego?	<ol style="list-style-type: none"> <i>Praktyczna nauka języka polskiego, bo mogę otrzymać wiedzę z gramatyki, słownictwa. Trening fonetyczny – bo wymowa jest bardzo ważną. Dzieje Polski i Polaków w perspektywie etniczno-kulturowej – bo otrzymałam początkowe zupełnie nowe wiedzy o Polsce co było bardzo ważnym na pociątku studiów. Podróż po Polsce – bo mam teraz wiedzę o województwach Polski, o różnych ciekawych miejscach;</i> <i>Współczesna polska i rok polski ponieważ są ciekawe, dużo rozmawiamy, dyskutujemy i dowiadujemy się dużo przydatnej informacji o Polsce i polakach;</i>

¹W odpowiedziach studentów pojawiają się błędy językowe. Nie zostały one poprawione, by zachować autentyczność wypowiedzi osób objętych badaniem.

Pytanie	Wybrane odpowiedzi
Które przedmioty najbardziej się Pani/Panu podobają? Dlaczego?	3. <i>Wszystkie, ponieważ wszystko dla mnie nowe i dowiaduje się wiele nowych informacji. Wszystko co potrzebuje dla życia w tym kraju albo relacji między mną, a mieszkańcami Polski, które stali dla mnie naprawdę przyjaciółmi za ten okres czasu.</i>

Tabela 3. Które przedmioty, z Pani/Pana perspektywy, są najmniej przydatne? Wybrane odpowiedzi studentów

Pytanie	Wybrane odpowiedzi
Które przedmioty, z Pani/Pana perspektywy, są najmniej przydatne? Dlaczego?	1. <i>Te, które nie dotyczą języka.;</i> 2. <i>Wszystkie przedmioty są ważne! Najmniej przydatne Rok polski i Literatura polska. Te przedmioty bardzo ciekawi, i one powinny być w programie studiów, ale te wiedzy mogą być mniej stosowane w praktyce w porównaniu z gramatyką.</i>

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując wyniki ankiety, należy podkreślić, że potrzeby językowe badanej grupy mają charakter praktyczny, a ich cele i priorytety dotyczące uczenia się języka polskiego są związane przede wszystkim z chęcią podjęcia dalszych studiów i pracy w naszym kraju. Większość respondentów deklaruje, że wiąże swoją przyszłość z Polską (zob. Tabela 1, pytanie 25), a zatem nastawienie na poznanie języka codziennej komunikacji Polaków stanowi naturalną potrzebę ankietowanych. Preferencja przedmiotów językowych oraz takich, które dostarczają wiedzy niezbędnej do życia w Polsce oraz nawiązywania kontaktów z Polakami, również wynika z planów na przyszłość badanej grupy, która niekoniecznie widzi swoją dalszą drogę edukacyjną i zawodową związaną z kształceniem polonistycznym, literaturoznawczym bądź językoznawczym (zob. Tabela 2 i 3). Na podstawie danych zgromadzonych dzięki technice ankiety można postawić wniosek, że uczący się podjęli SPC przede wszystkim po to, by jak najefektywniej nauczyć się posługiwania polszczyzną w życiu codziennym, o czym świadczy uznawanie niemal wszystkich celów uczenia się języka za bardzo ważne lub ważne (zob. Tabela 1, pytania 11–24).

4.2. Wyniki wywiadów fokusowych

Ze względu na to, że wyniki ankiety dały bardzo ogólne wyobrażenie na temat celów i priorytetów uczących się, postanowiłam wykorzystać technikę grupowych wywiadów fokusowych. Ich nadrzędnym celem stało się pogłę-

bień kwestii, które w poprzednim badaniu nie zostały uwypuklone w sposób uprawniający do stawiania wniosków, a co za tym idzie, wprowadzania ewentualnych zmian w programie *Praktycznej nauki języka*. Zdecydowałam się na przeprowadzenie wywiadów częściowo kierowanych skoncentrowanych na problemie, dlatego nie opracowywałam kwestionariusza. Przebieg rozmów był efektem nakierowywania toku wypowiedzi respondentów w taki sposób, abym mogła otrzymać odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- Jaki jest wpływ języka pierwszego (ukraińskiego bądź rosyjskiego) na uczenie się docelowego (polskiego)?
- Jakie są potrzeby językowe badanej grupy?
- Jakie zmiany sugerują na *Praktycznej nauce języka*?

Chciałam skoncentrować uwagę uczących się na wiodący przedmiot językowy, ponieważ uznałam, że modyfikacje w obrębie tych zajęć mogą przyczynić się do skuteczniejszego odpowiadania na specyficzne potrzeby badanej grupy. Poniżej zamieszczam tabele zawierające fragmenty wypowiedzi uczących się, które pomogły mi w postawieniu wniosków i implikacji dydaktycznych dla *Praktycznej nauki języka* na kierunku SPC.

Tabela 4. Wpływ J1 na uczenie się JD. Wybrane odpowiedzi studentów

1.	<i>Wszystko się kojarzy ze słowami i zawsze ty możesz zrozumieć, wciąż coś z tym ukraińskim albo rosyjskim robisz. Ale to też dopomaga, dlatego że dużo słów, ma, mają jakieś, no, takie, sens podobny albo brzmią podobnie i to łatwiej, łatwiej uczyć się polskiego.</i>
2.	<i>...polski i ukraiński są podobne, to jest taki fakt, ale w tym czasie jest bardzo taka kalka z języka ukraińskiego i polskiego i od czasu do czasu wynikają się zupełnie inne słowa. Myślę, że tak będzie po ukraińsku i wtedy będzie tak po polsku, a potem okazuje się, że po polsku takiego słowa po prostu nie istnieje...</i>
3.	<i>...potrzebujemy wyeliminować jakby takie zwroty podobne do języka ojczystego i uczyć się bardziej polskich, bardziej takich porządných dla polskiego zwrotów to ciężko, jest ciężko czasami, ponieważ miesza się w głowie, czy to jest polski, czy to jest ukraiński.</i>

Źródło: opracowanie własne.

We fragmentach rozmów dotyczących oddziaływania języka ojczystego na naukę docelowego respondenci zwracali uwagę zarówno na pozytywne, jak i negatywne aspekty bliskości ukraińskiego bądź rosyjskiego i polszczyzny. Z jednej strony uważają, że pokrewieństwo systemów językowych sprzyja rozumieniu, a co za tym idzie, szybszemu przyswajaniu polskiego; z drugiej jednak, podkreślają zagrożenia wynikające z pozornych podobieństw leksykalnych i gramatycznych, które prowadzą do powstawania interferencji w trakcie produkcji językowej.

Tabela 5. Potrzeby językowe badanej grupy. Wybrane odpowiedzi studentów

1.	<i>...mówimy, ale wiem, że wszyscy mówimy z jakimś takim akcentem, dlatego, że idziesz w sklep i no, często taka sytuacja, że ktoś odpowiada po ukraińsku.</i>
2.	Zwykle wszystko już rozumiem, co czytam czy słucham, ale trudno mi jest powiedzieć to tak ja chcę to wyrazić.
3.	<i>...jeszcze mnie bardzo przeraziło, kiedy Pani powiedziała, że coś tam jakiś profesor zrobił jakieś badanie, że większość ukraińskich studentów po prostu tłumaczą dosłownie ukraińskie konstrukcje na język polski i to w ogóle nie jest poprawnie, to mnie bardzo jakoś, jak to powiedzieć, przstrasza. (por. Izdebska-Długosz, 2022: 45)</i>
4.	Zwracam uwagę tylko wtedy, kiedy Pani opowiada, że wszyscy popełniamy ten sam błąd i wtedy ja przez jakiś tam wstyd czy coś takiego, może zwrócę na to uwagę.

Źródło: opracowanie własne.

Kiedy nakierowałam uczących się na nazwanie ich potrzeb językowych, zgodnie podkreślali, że dostrzegają swoje niedociągnięcia w wymowie oraz poprawności produkcji językowej, przy jednoczesnym braku problemów w zakresie działań receptywnych. Niemniej jednak podczas rozmowy okazało się, że uczący się nie mają rozbudowanej świadomości co do jakości ich wypowiedzi. Studenci przyznali, że nie zdają sobie sprawy, że kiedy mówią lub piszą, ich teksty charakteryzują liczne przejawy transferu negatywnego. Z wywiadu wynika, że respondenci nie podejmują autorefleksji na temat popełnianych przez siebie błędów lub zastanawiają się nad nimi tylko wtedy, gdy nauczyciele w sposób bezpośredni zwracają im uwagę na niefortunne zwroty w ich wypowiedziach.

Tabela 6. Sugerowane zmiany na *Praktycznej nauce języka*. Wybrane odpowiedzi studentów

1.	Kiedy robisz dużo ćwiczeń, to zapamiętywasz bardziej jakoś tak łatwiej.
2.	<i>Na przykład jakie są podobieństwa i jakie są różnice.</i>
3.	<i>Możemy wyeliminować swoje własne błędy, tylko pisząc jakieś teksty i używając te w kontekście. Można prosto już użyć i zobaczyć swoje błędy, ponieważ już na takich ćwiczeniach mechanicznych wiedza nie sprawdza się.</i>
4.	<i>Ja bardzo podobały się zajęcia, kiedy my napisały, napisałyśmy jakąś pracę i później pani B. wypisała wszystkie te zdania błędne i później wszyscy razem poprawialiśmy te błędy. To było skuteczne.</i>
5.	<i>Problem jest w tym, że rozumiemy, ale nie wiemy tych słów, nie możemy ich używać. No, rozumiesz, ale kiedy ty mówisz no coś tam sam już umiesz, ty używasz tych słów, jakie dla Ciebie zwykłe.</i>
6.	<i>Chciałabym, żeby był słownik słów, które są naszymi wrogami, fałszywi przyjaciele.</i>
7.	<i>I jeszcze mamy znać więcej słów takich języka potocznego. Tu w ogóle my ich nie wykorzystamy.</i>

Źródło: opracowanie własne.

Uczący się mieli sporo sugestii dotyczących wiodącego przedmiotu językowego. Uwagi te są bardzo istotne z perspektywy nauczania języka obcego w grupie homogenicznej. Respondenci zwracali uwagę na potrzebę położenia większego nacisku na rozwiązywanie ćwiczeń gramatycznych, przy jednoczesnej konieczności zmian rodzaju wykorzystywanych technik nauczania. Przede wszystkim chcieliby, aby na zajęciach akcentowano podobieństwa i różnice między językiem ukraińskim/rosyjskim a polskim. Ponadto podkreślali, że poza licznymi ćwiczeniami ukierunkowanymi na automatyzację, oczekiwaliby więcej szans na tworzenie swobodnych wypowiedzi pisemnych i ustnych wymagających użycia danych struktur gramatycznych. Zaznaczali także, że szczegółowa analiza błędów jest potrzebna, by uświadamiać im, na jakie problemy w zakresie poprawności językowej powinni zwracać uwagę.

Respondenci podzielili się także pewnymi sugestiami dotyczącymi nauczania słownictwa. Otóż, są oni świadomi, że nie mają trudności z rozumieniem nowych słów, jednak nie potrafią używać ich we właściwych kontekstach. Poza tym chcieliby, aby nauczyciele uczulali ich na tzw. fałszywych przyjaciół, czyli słowa, które pojawiają się w wypowiedziach uczących się, zakłócając komunikację. Oczekiwaliby także poznawania słownictwa charakterystycznego dla języka potocznego, co jest zgodne z celami i priorytetami, dla których podjęli naukę. Powyższe sugestie mają bardzo praktyczny charakter i stanowią cenne wskazówki do planowania zmian w obrębie treści nauczania.

Podsumowując powyższe spostrzeżenia, należy przyznać, że opinie studentów dotyczące ich priorytetów językowych są zgodne z ustaleniami metodyki nauczania języka polskiego jako obcego w grupach wschodniosłowiańskich (zob. Dąbrowska i in., 2010; Krawczuk, 2013; Izdebska-Długosz, 2021a; Izdebska-Długosz, 2022; Saturno, Gębał, 2022). Nastawienie na rozwijanie kompetencji komunikacyjnych w celu sprawnego funkcjonowania w polskiej rzeczywistości językowej stanowi naturalną potrzebę osób, które wiążą swoją przyszłość edukacyjną i zawodową z naszym krajem. W tym sensie przeprowadzone badania nie wnoszą istotnego *novum*. Niemniej dzięki ankiecie i wywiadom studenci zachęteni zostali do podjęcia refleksji na temat procesu uczenia się polszczyzny, co stanowi ważną korzyść dydaktyczną. Ten aspekt otwiera dalsze perspektywy badawcze. Mianowicie, warto zastanowić się nad zaplanowaniem i wdrożeniem takich działań dydaktycznych, które w ramach *Praktycznej nauki języka* dawałyby szanse na poszerzenie świadomości językowej uczących się.

5. Wnioski i implikacje dydaktyczne w świetle metodyki nauczania języka polskiego jako obcego

Pierwsze spostrzeżenie nasuwające się po przeanalizowaniu nagrań rozmów, to potrzeba uwzględnienia zjawiska interkomprehensji pomiędzy językami pokrewnymi. Sprzyja ono szybkiemu rozwijaniu działań receptywnych od samego początku nauki. Jednocześnie oznacza, że produkcja, interakcja i mediacja stanowią większe wyzwania dla tej grupy odbiorców, a zatem należy położyć szczególny nacisk na te działania językowe. Kolejna kwestia dotyczy konieczności rozbudzania świadomości, że język pierwszy wpływa na proces nauczania/uczenia się języka docelowego. Uczący się zauważają tę prawidłowość, jednak wydaje się, że pogłębione rozumienie mechanizmu transferu negatywnego i wynikających zeń interferencji leksykalnych i gramatycznych wspomagałoby rozumienie ich własnych mocnych i słabych stron oraz przyczyn, dla których częściej popełniają dane typy błędów. Respondenci, zwracając uwagę na chęć rozwijania kompetencji gramatycznej, akcentowali, że oczekiwaliby innych technik nauczania, najlepiej takich, które bazują na kontraście językowym. Podejście kontrastywne w nauczaniu Ukraińców może być realizowane poprzez różnorodne techniki np. dryle gramatyczne oraz ćwiczenia, których nadrzędnym celem jest podejmowanie autorefleksji dotyczącej podobieństw i różnic językowych (zob. m.in. Dąbrowska i in., 2010; Krawczuk, 2013; Izdebska-Długosz, 2021a, Izdebska-Długosz, 2022).

Na rynku wydawniczym pojawia się coraz więcej publikacji ukierunkowanych na specyficzne potrzeby osób ukraińsko – bądź rosyjskojęzycznych⁶ (zob. m.in. Kowalewska, Kowalewski, 2008/2010; Kowalewska, 2014; Izdebska-Długosz, 2017; Kowalewski, 2019; Izdebska-Długosz, 2021b). Wydaje się, że uwzględnienie ich w pracy ze studentami zza wschodniej granicy na *Praktycznej nauce języka* jest uzasadnione i przyniosłoby wiele korzyści dydaktycznych.

6. Podsumowanie

Ankieta oraz wywiad fokusowy stanowią techniki badawcze, które nadają się do sondowania opinii. Należy jednak mieć na uwadze, że w ich wyniku moż-

⁶ Założenia podejścia kontrastywnego w nauczaniu Ukraińców oraz propozycje konkretnych rozwiązań dydaktycznych z uwzględnieniem opisów przykładowych lekcji można znaleźć m.in. w publikacjach: *Błędy gramatyczne w polszczyźnie studentów ukraińskojęzycznych* (Izdebska-Długosz, 2021a) oraz *O kontrastywnym nauczaniu polskiej gramatyki w grupach wschodniosłowiańskich na materiale wybranych podręczników* (Izdebska-Długosz, 2022).

na zgromadzić dane dotyczące deklaracji respondentów, a nie faktów. Oczywiście indywidualne odczucia studentów są istotne z perspektywy ewentualnych zmian, uznają jednak, że aby odpowiednio zaplanować modyfikacje celów, efektów i treści nauczania na *Praktycznej nauce języka*, warto przeprowadzić kolejne badanie np. z wykorzystaniem obserwacji uczestniczącej lub testu, co zapewniłoby większą rzetelność dzięki zastosowaniu strategii triangulacji (zob. Pilch, Bauman, 2001; Łobocki, 2003; Wilczyńska, Michońska-Stadnik, 2010). Wyniki dotychczasowych badań nawet przy ich ograniczeniach stanowią zbiór istotnych danych, a część sugestii zostanie wdrożonych w kolejnym roku akademickim. Mając na uwadze stałe poprawianie jakości kształcenia na *SPC*, zespół prowadzących zajęcia będzie podejmował dalsze działania badawcze, które w przyszłości wpłyną na modyfikację programu *Praktycznej nauki języka*.

Bibliografia

- Bucko D., Wawrzeń M. (2023), *Cele uczenia się i nauczania języka polskiego jako obcego na studiach polskich dla cudzoziemców. Analiza potrzeb językowych studentów i implikacje dydaktyczne*. „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 30, s. 21–41.
- Dąbrowska A. i in. (2010), *Co warto wiedzieć. Poradnik metodyczny dla nauczycieli języka polskiego jako obcego na Wschodzie*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Izdebska-Długosz D. (2017), *Po polsku bez błędu. Zbiór ćwiczeń z gramatyki języka polskiego dla studentów ukraińskojęzycznych (A1-B1)*. Rzeszów: Stowarzyszenie Społeczno-Ekonomiczne Absolwent.
- Izdebska-Długosz D. (2021a), *Błędy gramatyczne w polszczyźnie studentów ukraińskojęzycznych*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Izdebska-Długosz D. (2021b), *Polski dla nas 1. Deklinacja i składnia kontrastywnie dla Słowian wschodnich (A2-B2)*. Kraków: Progressja.
- Izdebska-Długosz D. (2022), *O kontrastywnym nauczaniu polskiej gramatyki w grupach wschodniosłowiańskich na materiale wybranych podręczników*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Poloniarum et Linguae Polonae Pertinentia”, nr 13, s. 44–55.
- Janowska I. (2011), *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych. Na przykładzie języka polskiego jako obcego*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS.
- Kowalewska M., Kowalewski J. (2008/2010), *Co nas łączy... Materiały do nauczania języka polskiego na Wschodzie i studentów ze Wschodu. Część I i II*. Kraków: Marta Kowalewska, Jerzy Kowalewski.
- Kowalewska M. (2014), *Co nas łączy... Teoria i zbiór ćwiczeń z gramatyki języka polskiego*. Kraków: Marta Kowalewska, Jerzy Kowalewski.

- Kowalewski J. (2019), *Gramatyka heretyka. Nie tylko dla uczących (się) języka polskiego na Ukrainie*. Kraków: Marta Kowalewska.
- Krawczuk A. (2013), *Od gramatyki do pragmatyki. Problemy polszczyzny na Wschodzie*, (w:) Achtek A., Kita M., Tambor J. (red.), *Sztuka to rzemiosło 3. Nauczyć Polski i polskiego*. Katowice: Wydawnictwo Gnome, s. 49–64.
- Łobocki M. (2003), *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Pilch T., Bauman T. (2001), *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Rubacha K. (2008), *Metodologia badań nad edukacją*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Saturno J., Gębał P. (2022), *Interkomprehensja w nauczaniu języka polskiego jako obcego (jpo) Słowian wschodnich*. „Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 29, s. 213–229.
- Sendur A. (2018), *Analiza potrzeb jako pierwszy krok w doborze materiałów dydaktycznych*, (w:) Gabryś-Barker D., Kalamarz R., Stec M. (red.), *Materiały i media we współczesnej glottodydaktyce. Wybrane zagadnienia*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 27–42.
- Wilczyńska W., Michońska-Stadnik A. (2010), *Metodologia badań w glottodydaktyce. Wprowadzenie*. Kraków: Wydawnictwo Avalon.

NETOGRAFIA

<https://sylabus.uj.edu.pl/pl/6/1/2/21/200?masterElement=21> [DW 03.03.2024]

Received: 26.10.2023

Revised: 08.07.2024